

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.08.2001, sp. zn. 21 Cdo 2502/2000, ECLI:CZ:NS:2001:21.CDO.2502.2000.1

Číslo: 21/2003

Právní věta: O změnu žaloby (§ 95 o. s. ř.) jde nejen tehdy, domáhá-li se žalobce něčeho jiného než v původní žalobě, nebo požaduje-li na základě stejného skutkového základu více, než požadoval v původní žalobě, ale rovněž v případě, že žalobce sice i nadále požaduje stejné plnění (stejně kvality a stejného rozsahu), ale na základě jiného skutkového stavu (skutkového základu věci), než jak ho vylíčil v původní žalobě.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 30.08.2001

Spisová značka: 21 Cdo 2502/2000

Číslo rozhodnutí: 21

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Řízení před soudem

Předpisy: § 95 předpisu č. 99/1963Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobce se žalobou (poté, co ji vzal zčásti zpět a co ji se souhlasem soudu prvního stupně změnil) domáhal, aby mu žalovaný zaplatil 80 483,30 Kč s 26% úrokem od 1. 8. 1998 do zaplacení. Žalobu zdůvodnil zejména tím, že u žalovaného pracuje od 1. 11. 1995 jako obchodní zástupce s místem výkonu práce v P. a že v pracovní smlouvě byla sjednána základní mzda ve výši 20 000 Kč měsíčně. Dne 6. 4. 1998 mu žalovaný dal výpověď z pracovního poměru podle ustanovení § 46 odst. 1 písm. c) zák. práce a od dubna 1998 mu přestal vyplácet sjednanou mzdu a platit cestovní náhrady a náklady na poštovné. Na uvedených nárocích mu žalovaný dluží za měsíce duben až červenec 1998 celkem 80 483,30 Kč.

O b v o d n í s o u d pro Prahu 9 rozsudkem ze dne 11. 8. 1999 žalobu zamítl a rozhodl, že žalovanému se nepřiznává vůči žalobci právo na náhradu nákladů řízení a že žalobce je povinen zaplatit „na účet Obvodního soudu pro Prahu 9“ doplatek soudního poplatku ve výši 272 Kč. Po provedeném dokazování dospěl k závěru, že žalobce v průběhu řízení neprokázal, že by v době od 7. 4. do 31. 7. 1998 vykonával pro žalovaného „činnost“ obchodního zástupce a že by mu tedy náležela mzda; výjimku představuje „jediný cestovní příkaz“ za měsíc květen 1998 (podle tohoto cestovního příkazu žalobce pracoval dne 4. 5. 1998) a za tento měsíc mu žalovaný vyplatil za odpracovaných 42,5 hod. mzdu ve výši 1190 Kč. Protože se žalobce „dostal do důkazní nouze“, musela být žaloba zamítnuta.

K odvolání žalobce M ě s t s k ý s o u d v Praze rozsudkem ze dne 15. 5. 2000 rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé potvrdil, ve výroku o náhradě nákladů řízení jej změnil tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, a rozhodl, že žalobce je povinen zaplatit žalovanému na náhradě nákladů odvolacího řízení 5700 Kč „na účet“ advokáta JUDr. P. K. Odvolací soud dovodil, že předmětem řízení „jsou mzdové nároky žalobce podle ustanovení § 130 zák. práce, tj. případ, kdy zaměstnavatel neplní v rozporu s § 35 zák. práce svou povinnost přidělovat zaměstnanci práci podle pracovní smlouvy a platit mu za vykonanou práci mzdu“. Po doplnění dokazování listinnými důkazy dospěl k závěru, že pracovní poměr účastníků skončil dnem 6. 4. 1998 na základě dohody o rozvázání pracovního poměru. Tato dohoda sice byla dne 7. 4. 1998 „na žádost žalobce vzata zpět“, avšak účastníci ji nemohli tímto způsobem „likvidovat a nahrazovat výpovědí“, neboť pracovní poměr podle ní již dnem 6. 4. 1998 skončil. Protože žalobce nebyl po dni 6. 4. 1998 zaměstnancem žalovaného, nemohly mu vzniknout „v žalobě uplatněné nároky“.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání. Namítá, že řízení před odvolacím soudem je postiženo vadou, která měla za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Odvolací soud totiž rozsudek soudu prvního stupně potvrdil „na základě zcela nového skutkového zjištění“, které soud prvního stupně neučinil (zjištění, že pracovní poměr účastníků skončil dohodou ke dni 6. 4. 1998); tímto postupem porušil zásadu dvouinstančnosti občanského soudního řízení, neboť žalobci odepřel možnost vyjádřit se k tomuto novému skutkovému zjištění, navrhnout důkazy, které by je vyvracely, a nechat přezkoumat jeho správnost v odvolacím řízení. Zjištění o tom, že pracovní poměr účastníků skončil dohodou ke dni 6. 4. 1998, je podle názoru žalobce „zcela nesprávné a provedenými důkazy neprokázané“. Názor odvolacího soudu, že by účastníci nemohli dohodu o rozvázání pracovního poměru „zlikvidovat a nahradit výpovědí“, je podle žalobce chybný, neboť „nelze vyloučit možnost odstoupení od dohody ve smyslu § 245 zák. práce“. Žalobce navrhl, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a aby věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

N e j v y š š í s o u d jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř) věc projednal podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2000 – dále jen „o. s. ř.“ (srov. Část dvanáctou, Hlavu I, bod 17. zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., projednal věc bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.) a nejprve se zabýval otázkou přípustnosti dovolání. Posléze napadený rozsudek zrušil ve výroku, kterým byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně o věci samé, jakož i v akcesorických výrociích o náhradě nákladů řízení a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Dovolání je přípustné proti rozhodnutí odvolacího soudu (s výjimkou rozsudků, kterými bylo vysloveno, že se manželství rozvádí, že je neplatné nebo že zde není), jestliže trpí vadami uvedenými v ustanovení § 237 odst. 1 o. s. ř. Dovolání je též přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé (§ 238 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.). Dovolání je přípustné také proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl jinak než v dřívějším rozsudku proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil (§ 238 odst. 1 písm. b/ o. s. ř.). Dovolání je rovněž přípustné proti rozsudku odvolacího soudu ve věci samé, jímž bylo rozhodnutí soudu prvního stupně potvrzeno, jestliže odvolací soud ve výroku rozhodnutí vyslovil, že dovolání je přípustné, protože jde o rozhodnutí po právní stránce zásadního významu (§ 239 odst. 1 o. s. ř.). Nevyhoví-li odvolací soud návrhu účastníka na vyslovení přípustnosti dovolání, který byl učiněn nejpozději před

vyhlášením potvrzujícího rozsudku nebo před vyhlášením (vydáním) usnesení, kterým bylo rozhodnuto ve věci samé, je dovolání podané tímto účastníkem přípustné, jestliže dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam (§ 239 odst. 2 o. s. ř.).

V posuzovaném případě žalovaná napadá dovoláním rozsudek odvolacího soudu, kterým byl rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé potvrzen.

Přípustnost dovolání podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. b) o. s. ř. není dána, neboť soud prvního stupně ve věci samé nevydal rozhodnutí, které by bylo odvolacím soudem zrušeno. Protože odvolací soud nevyslovil přípustnost dovolání proti svému rozsudku a protože žalobce v průběhu odvolacího řízení (před vyhlášením rozsudku odvolacího soudu) ani nenavrhl, aby odvolací soud vyslovil přípustnost dovolání proti svému rozsudku, není dovolání přípustné podle ustanovení § 239 odst. 1 a 2 o. s. ř.

Námitkami obsaženými v dovolání se dovolací soud nemohl zabývat. Z pohledu toho, zda řízení před odvolacím soudem je postiženo vadou, která mohla mít na následek nesprávné rozhodnutí ve věci, zda rozhodnutí odvolacího soudu vychází ze skutkového zjištění, které nemá oporu v provedeném dokazování, nebo zda rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci (tj. z pohledu dovolacích důvodů podle ustanovení § 241 odst. 3 písm. b/, c/ a d/ o. s. ř.), může být rozhodnutí odvolacího soudu – jak vyplývá z ustanovení § 242 odst. 3 o. s. ř. – přezkoumáno, jen je-li dovolání proti němu přípustné podle ustanovení § 238 o. s. ř., popřípadě – z pohledu dovolacích důvodů podle ustanovení § 241 odst. 3 písm. b) a d) o. s. ř. – podle ustanovení § 239 o. s. ř.

Za této situace může být dovolání proti rozsudku odvolacího soudu přípustné – vzhledem k tomu, že nejde o rozsudek, kterým bylo vysloveno, že se manželství rozvádí, že je neplatné nebo že zde není – tehdy, došlo-li v řízení před odvolacím soudem k vadám uvedeným v ustanovení § 237 odst. 1 o. s. ř. K těmto vadám, představujícím současně dovolací důvod podle ustanovení § 241 odst. 3 písm. a) o. s. ř., je dovolací soud povinen přihlídnout, i když nebyly v dovolání uplatněny (srov. § 242 odst. 3, větu druhou, o. s. ř.). Vyjde-li najevo, že řízení před odvolacím soudem je postiženo některou z vad uvedených v ustanovení § 237 odst. 1 o. s. ř., stává se tím dovolání proti rozsudku odvolacího soudu přípustné a současně důvodné. Dospěje-li dovolací soud k závěru, že řízení před odvolacím soudem je postiženo některou z vad uvedených v ustanovení § 237 odst. 1 o. s. ř., musí vždy napadený rozsudek odvolacího soudu zrušit.

Podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. f) a § 241 odst. 3 písm. a) o. s. ř. je dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu přípustné a důvodné, jestliže účastníku řízení byla v průběhu řízení nesprávným postupem soudu odňata možnost jednat před soudem.

Odnětím možnosti jednat před soudem se ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. f) o. s. ř. rozumí postup soudu, jímž znemožnil účastníku řízení realizaci procesních práv, která mu občanský soudní řád dává (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 1997 sp. zn. 2 Cdon 1420/96, uveřejněné pod č. 1 v časopise Soudní judikatura, roč. 1997). Vedle případů, kdy účastník nebyl přibrán do řízení (§ 94 o. s. ř.), kdy účastníku byl ustanoven opatrovník, ačkoliv k tomuto opatření nebyly splněny zákonem stanovené předpoklady, kdy soud rozhodl bez nařízení jednání, přestože mělo být ve věci jednáno, nebo kdy soud věc projednal v rozporu s ustanovením § 101 odst. 2 o. s. ř. v nepřítomnosti účastníka, je podle ustálené judikatury soudů dovolací důvod podle ustanovení § 241 odst. 3 písm. a) a § 237 odst. 1 písm. f) o. s. ř. dán také tehdy, jestliže odvolací soud v rozporu se zásadou dvouinstančnosti (jde o jednu ze základních zásad, na níž je založeno občanské soudní řízení) věc projedná a rozhodne, aniž by ji také projednal a rozhodl o ní soud prvního stupně, a tímto postupem tak znemožní účastníku právo domáhat se řádným opravným prostředkem přezkoumání skutkových zjištění a právních závěrů o této věci (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne

31. 7. 2000 sp. zn. [20 Cdo 2176/98](#), uveřejněný pod č. 40 v časopise Soudní judikatura, roč. 2001).

Žalobce může za řízení se souhlasem soudu měnit žalobu (§ 95 odst. 1, věta první, o. s. ř.). Soud nepřipustí změnu žaloby, jestliže by výsledky dosavadního řízení nemohly být podkladem pro řízení o změněné žalobě; v takovém případě pokračuje soud v řízení o původní žalobě po právní moci usnesení (§ 95 odst. 2 o. s. ř.).

Změnit žalobu může žalobce za podmínek uvedených v ustanovení § 95 o. s. ř. také za odvolacího řízení (srov. § 211 o. s. ř.), ledaže by změnou žaloby uplatňoval nový nárok, tj. nárok, který nemá žádnou skutkovou souvislost s dříve (původně) uplatněným nárokem (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 1. 1998 sp. zn. [2 Cdon 753/97](#), uveřejněný pod č. 56 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1998). O změně žaloby musí odvolací soud vždy rozhodnout; dokud tak neučiní, nemůže o změněné žalobě jednat a rozhodovat.

O změnu žaloby jde nejen tehdy, domáhá-li se žalobce něčeho jiného než v původní žalobě nebo požaduje-li na základě stejného skutkového základu více, než požadoval v původní žalobě, ale mimo jiné také v případě, že žalobce sice i nadále požaduje stejné plnění (stejně kvality a stejného rozsahu), ale na základě jiného skutkového stavu (skutkového základu věci), než jak ho vylíčil v původní žalobě.

V posuzovaném případě se žalobce domáhal (poté, co vzal žalobu zčásti zpět a co ji se souhlasem soudu prvního stupně změnil), aby mu žalovaný zaplatil 80 483,30 Kč s 26% úrokem od 1. 8. 1998 do zaplacení. Uvedené plnění požadoval – jak vyplývá z obsahu žaloby a z podání ze dne 7. 5. 1999, kterým změnil žalobu – z důvodu, že mu žalovaný za dobu od 7. 4. do 31. 7. 1998 dlužil mzdu a že mu za stejnou dobu neproplatil „cestovní náhrady a náklady na poštovné“. Na základě takto vymezeného skutkového základu věci (předmětu řízení) soud prvního stupně rozhodl o žalobě. V odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně (v podání ze dne 5. 11. 1999, kterým bylo odvolání zdůvodněno) však žalobce požadované plnění 80 483,30 Kč s 26% úrokem od 1. 8. 1998 do zaplacení již nedovožoval z důvodu dlužné mzdy a neproplacených „cestovních náhrad a nákladů na poštovné“, ale požadoval je proto, že mu – podle jeho tvrzení – nebyla v době od 7. 4. do 31. 7. 1998 „pro překážky na straně žalovaného žalovaným řádně přidělována“ práce a že má proto v žalované výši právo na náhradu mzdy, a to ve výši průměrného výdělků podle ustanovení § 130 zák. práce. Odvolací soud – jak vyplývá z odůvodnění napadeného rozsudku – rozhodl věc jen z hlediska, zda žalobce má proti žalovanému nárok podle ustanovení § 130 (správně § 130 odst. 1) zák. práce.

Nemohou být žádné pochybnosti o tom, že nárok zaměstnance na zaplacení dlužné mzdy a dlužných náhrad cestovních výdajů, popřípadě jiných obdobných plnění, je z hlediska skutkového základu (předmětu řízení) nárokem zcela odlišným od nároku na náhradu mzdy ve výši průměrného výdělků, který vzniká proto, že zaměstnanec nemůže konat práci pro jiné překážky na straně zaměstnavatele, než jsou prostoje. Žalobce tím, co uvedl v odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně o důvodu, proč požaduje po žalovaném zaplacení částky 80 483,30 Kč s 26% úrokem od 1. 8. 1998 do zaplacení, nezměnil jen právní posouzení v žalobě uplatněného nároku (což samozřejmě není změnou žaloby), ale ve skutečnosti uplatnil nárok nový (nárok, který za řízení před soudem prvního stupně nepožadoval). I když nadále požadoval zaplacení částky 80 483,30 Kč s 26% úrokem od 1. 8. 1998 do zaplacení (jako v řízení před soudem prvního stupně), představoval tento jeho úkon – jak vyplývá z výše uvedeného – změnu žaloby, uplatněnou v odvolacím řízení, která je – jak rovněž uvedeno výše – zásadně přípustná. Na uvedeném závěru nic nemění ani to, že žalobce v odvolání výslovně neuvedl, že také mění žalobu, neboť soud je povinen posuzovat každý úkon účastníka řízení (tedy i odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně) podle jeho obsahu, i když je úkon nesprávně (v tomto případě nesprávně proto, že neúplně) označen (srov. § 41 odst. 2 o. s. ř.).

Odvolacímu soudu je třeba vytknout nejen to, že projednal žalobcem změněnou žalobu a rozhodl o ní,

aniž by podle ustanovení § 211 a § 95 o. s. ř. svým usnesením změnu žaloby připustil. Odvolací soud projednal změněnou žalobu (nárok žalobce na náhradu mzdy ve výši průměrného výdělku podle ustanovení § 130 odst. 1 zák. práce) a rozhodl o ní za situace, kdy skutková zjištění soudu prvního stupně neměla a ani nemohla mít (pro odlišný skutkový základ původní a za odvolacího řízení změněné žaloby) pro rozhodnutí o změněné žalobě žádný význam. V důsledku toho, že takto změněnou žalobu neprojednal a nerozhodl o ní soud prvního stupně, došlo k tomu, že ve věci bylo v rozporu se zásadou dvouinstančnosti občanského soudního řízení rozhodnuto pouze odvolacím soudem v jediném stupni. Postupem odvolacího soudu tedy byla účastníkovi řízení (žalobci) odňata možnost jednat před soudem prvního stupně a v důsledku toho též možnost domáhat se cestou řádného opravného prostředku přezkoumání závěrů soudu o tom, zda pracovní poměr účastníků skončil dohodou ke dni 6. 4. 1998.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu je postižen vadou uvedenou v ustanovení § 237 odst. 1 písm. f) o. s. ř. Nejvyšší soud České republiky proto rozsudek odvolacího soudu ve výroku, kterým byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně o věci samé, jakož i v akcesorických výrocích o náhradě nákladů řízení (srov. § 242 odst. 2 písm. b/ o. s. ř.), zrušil a věc vrátil Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení (§ 243b odst. 1, část věty za středníkem, § 243b odst. 2, věta první, o. s. ř.).